

Gergely Katalin

Szavaink

Kedves Kollégák!

Két kisebb projektet szeretnék bemutatni az alábbiakban. Az a közös bennük, hogy a minket jellemző, egyéniségünkhöz kötődő szavakat állítják a középpontba, ezzel érdekes önismereti és alkotói elmélyedésre adnak lehetőséget. Projektnek nevezem, jobb híján, ezt a két feladatot. Projektek annyiban, amennyiben hosszabb távú munkát tételeznek fel – egy-két hetes gondolkodási periódust fognak át, de leginkább otthoni munkáról van szó, és nem igazán csoportmunkáról: mindenekelőtt az egyéni elmélyülés a céljuk.

Az első, amit bemutatok, a *Szókiállítás* címet kapta. A 10. osztályban szívesen íratok szócikkeket. A szócikkek apropója nálam általában a francia Enciklopédia, ezért jön ez elő éppen a 10. osztályban. Nagyon tanulságos, hogy mennyire nehéz szabatosan, pontosan meghatározni akár egy igen egyszerű tárgyat is, de különösen egy elvont fogalmat. Mindenesetre jó feladat már ez is, érdemes volna viszonylagos rendszerességgel végeztetni.

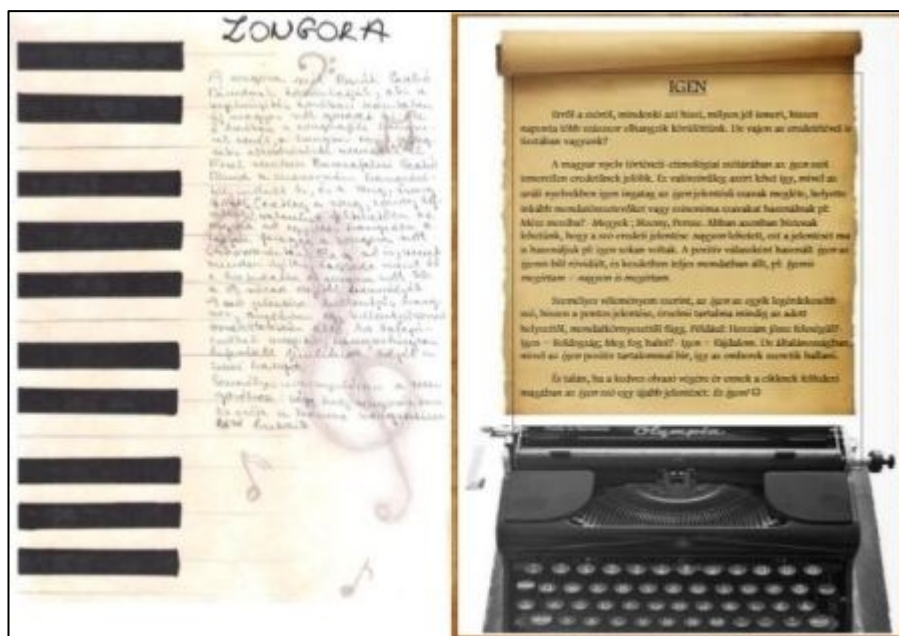
Az egyik évben ez a szócikkírás a gyerekekkel való beszélgetés során érdekes irányt vett. Felmerült, hogy a szavak hangalakja és jelentése, külön-külön és együtt is, önálló életet él a nyelvhasználóban – ez az élet részben ismert és közös egy beszélőközösségben, részben azonban teljesen egyéni is lehet. Megszületett a gondolat: ki-ki válasszon egy szót, amely számára valamiért fontos, határozza meg, nézzen utána a szó történetének – nyelvtörténeti és/vagy kultúrtörténeti háttérének –, és munkájának adjon esztétikus küllemet.

A feladat kiadásával több célom is volt. Az értelmező, illetve történeti szótári szócikk precizitását, az ilyen típusú tudós gondosságnak az igényét fontosnak tartom kiépíteni, de legalábbis megmutatni a gyerekeknek. Másfelől lényeges eleme a feladatnak a személyesség. A szócikkírás tudós távolságtartását a személyes kötődés bemutatása stiláris szempontból is izgalmasan ellensúlyozza. Azt gondolom, nagyon fontos, hogy megtanuljunk az érzéseinkről, a személyes élményeinkről érthetően, szabatosan, igényes pontossággal beszámolni, így ezeket mások számára megközelíthetővé, befogadhatóvá tenni. És itt következik a feladat harmadik célja: az elvégzett vizsgálódás esztétikus bemutatása. Azért kértem a diákokat arra, hogy szép formában, például egy rajzzal, fotóval vagy fotómontázzsal kísérik a szövegüket, mert így a személyesség és a definíciószerű gondolati tartalom egységét a művészet eszköze teremti meg. Az esztétikai élmény létrehozásának igénye tartalmazza a kamaszkorú diák részleges feltárulkozását úgy, hogy megadja ennek szellemi és művészi formáját. Ez tehát feltárulkozás és elrejtőzés egyszerre: éppen az az aktus, amely a művészi alkotás során olyan gyakran végbemegy.

A munkákat A4-es formátumban kértem elkészíteni. A kész műveket az osztályterem előtti folyosórészen kiállítottuk, és itt következett még az a feladat, amely már a munka közösségi része volt: mindenki műélvező és kritikus is lett egyszerre. Ki kellett választaniuk három művet, amelyet értőn megdicsérnek, és a lehető legteljesebb megértés érdekében az alkotókat is megkérdezhetik. Mindebből egy rövid beszámolót kellett lezárásként írniuk. Nem engedtem negatív kritikát – éppen azért, mert a feltárulkozás érzékeny folyamat, nem szabad az objektív bírálat reflektorfényének kitenni.

Mi lett ebből? A diákok ott álltak a kiállításon, jegyzeteltek a művek előtt, majd kettesével-hármasával félrevonultak. Sok olyan beszélgetés folyt le, amely egészen más jellegű volt, mint a megszokott középiskolás párbeszéd. Az elvileg már elég jól ismert osztálytársak új oldalukról mutatkoztak be egymásnak. Egy válogatás az eddig elkészült munkákból egy válogatás a Szókiállítás oldalon tekinthető meg (1).

Sok projektet vittem már végig ebben a korosztályban, ennél jóval komplexebbeket, látszólag izgalmasabbakat is. De azt az élményt, amelyet ez a kiállítás a gyerekeknek jelentett, nem múlta fölül egyik sem. A művek elkészítése során szükségük volt önvizsgálatra, végigvittek egy kis kutatást, majd a művészet eszközével megtanulták átadni önvizsgálatuk eredményét. Rácsodálkoztak a társaikra, megkeresték az értékeket a másokban, tisztelettel vették körül egymást, és fontos beszélgetéseket folytattak. A feladat egyszerű: egy kis közös szócikkírás után érdemes belevágni, szerintem bármilyen korosztályban.



1. kép

A Szókiállításra készült munkák egyike

Hasonló feladatot adtam ki egy másik osztálynak néhány évvel később, itt már egy egyszerű IKT-eszköz alkalmazásával. Ez a feladat a *Képvrs* címet kapta. Végzős osztályban Nagy László képverseit tanulmányoztuk, köztük elsőként a költő önarcképét. Ez az önarckép a kalligrammák azon típusából való, ahol szavak, mondattöredékek adják ki az arc körvonalait. A kérdés máris adja magát: milyen szavakból áll az arcom? A feladat pedig: készítsünk önarcképet – szavakból.

Nyilván nem kell magyaráznom ennek a feladatnak a hasonlóságát az előzővel. Itt is szavakat kell válogatni, olyan szavakat, amelyek valamilyen módon jellemeznek bennünket. Megvan a lehetőség a feltárulkozásra, ugyanakkor az elrejtőzésre is. Az, hogy több szó is szerepelhet, vagy akár mondatok, verstöredékek, dalszövegek is megjelenhetnek az önarcképben, jelentősen kitágítja az értelmezési kereteket – bár bizonyos nézőpontból ez éppen szűkítést is jelenthet, hiszen erősebben elvihet egy irányba. Mindenesetre jó, ha a gondos válogatás lehetőségeit átbeszéljük a diákokkal, hogy ne kapjunk felszínes megoldásokat.

Szócikkírás és kutatás itt nem volt. Volt viszont némi digitáliskompetencia-fejlesztés. A feladat ugyan tökéletesen elvégezhető papír és ceruza segítségével is, mégis jónak láttam a Tagxedo alkalmazás használatát. A Tagxedo egy úgynevezett szófelhőkészítő alkalmazás (2). Annyiban több, mint más hasonló alkalmazások, hogy a szófelhő formáját rendkívül sokféle módon adhatjuk meg. Itt azt a lehetőséget használtuk ki, hogy saját fotó feltöltése is lehetséges ezen az oldalon, és ekkor az általunk feltöltött szavak az általunk feltöltött fotóban rendeződnek el. Végzős évfolyamról lévén szó, minden tanuló rendelkezett elektronikus tablófotóval – egyébként szerintem kiváló ötlet lenne egy ilyen érettségi tablót összeállítani. Persze ezt a játékot bármikor játszhatjuk, és a diákok számára talán a létező

feladatok legkönnyebbike egy szelfi elkészítése. Mindenesetre ennyi az egész: a kiválasztott fotó lesz a keret, és a kiválasztott szavak fogják kiadni az önarcképet.

Miért jobb ez, mint a papír és a ceruza? Miért vesszük el az offline, valós alkotás örömét? Tudom, hogy sok kolléga idegenkedik a fölösleges eszközhasználattól, és ezzel egyet is értek. De itt most, úgy vélem, sokat tesz hozzá az IKT az élményhez. A szöveghőben ugyanis számtalan variációját tudjuk létrehozni igen gyorsan ugyanannak az önarcképnek. Változtathatunk színt, betűtípust – ezek mind részei lesznek az önarcképnek, azaz ezek a változtatások is mind segítik az önreflexiót. A sárgát válasszam, vagy a feketét? Ez is önmeghatározás. Ráadásul a diák kivehet vagy betoldhat még szavakat – ezek is újragondoltatják az önarcképet, tehát az önmeghatározást is. Hiányzik tehát a valós, fizikai alkotás, de maga az alkotási folyamat megsokszorozódik. Talán könnyelművé teszi az alkotót a virtuális tér, hiszen nem olyan súlyos a döntése – ugyanakkor dönthet többféleképpen is, és akár egy Andy Warhol-stílusú sorozattal is kifejezheti önmagát, megalkothatja megsokszorozódott önarcképét.



2. kép
Önarckép – képvasként

Ahhoz, hogy egy virtuálisan megalkotott önarcképet meg tudjunk osztani, természetesen már kell egy közösen használt virtuális felület is. Ha a jpg-formátumban megkapott képeket feltöltjük egy Google Drive diasorába vagy akár egy webalbumba, és azt egy osztályhonlapba ágyazzuk, a kiállítás folyamatosan látogatható lesz (egy ilyen album itt érhető el: [3](#)), de természetesen órán is levetíthetjük. Így kialakulhat ugyanaz a kölcsönös értékelés, beszélgetés, amely a Szókiállítás során létrejött. Nem javaslom viszont a Facebook-csoportban történő megosztást. A Facebook nagyon gyorsan beskatulyáz, tehát ha ott osztjuk meg, már ez a gesztus is sugallja a dolog efemer jellegét. Másrészt a Facebook hangvétele és ritmusa nem ösztönöz a kölcsönös tisztelet megadására.

Még egy hasonlóság van a Szókiállítás és a Képvers projekt között: a művészi alkotás aktusának a leképezése. Hiszen nem szabad elfelejteni, hogy ebben a második projektben végső soron nem önarckép készül, hanem képvers, így remek lehetőségünk nyílik elmagyarázni a tanulóknak, mitől válik ez művészi alkotássá. Amíg ugyanis csak befogadóként közelítjük meg a kérdést, a diák nagyon hamar közli, hogy ez nem művészet, ilyet ő is tud. De itt jön a Képvers projekt legérdekesebb gondolata: a művészi alkotásról – többek között – az is elmondható, hogy egy mélyebb megértési folyamat. Amelyben ha egy diák valamilyen módon részesül, akkor ez őt is előreviszi. És ez a cél.

Üdvözlettel:

Budapest, 2017. december 30.

Gergelyi Katalin
magyartanár

Budapest XX. Kerületi Nagy László Általános Iskola és Gimnázium

(1) Szókiállítás. <https://en.calameo.com/books/001081535440fa8cdbcef>(2018. augusztus 30.)

(2) Tagxedo. www.tagxedo.com (2018. augusztus 30.)

(3) Képverseink. <https://docs.google.com/presentation/d/1rO8g2lnZDsQVqOoTm91Q0vbiGjmvkdExhd7JKy4I8rM/present?ueb=true&slide=id.p> (2018. augusztus 30.)

Gergelyi, Katalin: Our words

Az írás szerzőjéről

Gergelyi Katalin

középiskolai tanár, Budapest XX. Kerületi Nagy László Általános Iskola és Gimnázium
k.gergelyi[kukac]gmail.com